

Udviklingsministerens tale til URU samråd
om den Danmarks indsats for at hjælpe ukrainske kvinder og børn særligt
hvad angår adgang til seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder
25. august 2022
Taletid: 12-15 minutter

Tak for indkaldelsen til dette samråd. Spørgsmålet om den meget vanskelige humanitære situation i Ukraine – og særligt beskyttelsesudfordringer for kvinder og børn - ligger mig meget på sinde. Og mine samtaler i Kyiv i fredags viste med al tydelighed, hvor store udfordringerne er.

[Den danske humanitære indsats]

Først et par ord om situationen: Den humanitære nød i Ukraine er voldsom og omfattende. Den nyeste vurdering fra FN er, at næsten 17 millioner mennesker har brug for nødhjælp.

Som følge af den russiske angrebskrig har vi fra dansk side samlet set bidraget med 668 millioner kr. til akutte og humanitære indsatser samt makrofinansiel støtte til Ukraine.

[Støtte til internt fordrevne og flygtninge i nabolandene]

Krigen i Ukraine har medført massive fordrivelser. 6,4 millioner ukrainske flygtninge opholder sig i nabolande eller længere væk. 86% er kvinder. Samtidig estimeres det, at over 6 millioner er internt fodrevne. Heraf er 64 procent kvinder. Langt størstedelen af de danske humanitære indsatser har derfor i særlig grad været målrettet disse grupper især i Ukraine og Moldova.

Støtten til fordrevne er særligt gået gennem FN-organisationer, EU's civilbeskyttelsesmekanisme og danske civilsamfundspartnere.

Danmark har blandt andet bidraget med 50 mio. kr. til beskyttelsesindsatser gennem FNs flygtningeorganisation, UNHCR. Herudover har Danmark støttet FNs Børneorganisation, UNICEF, der har etableret børnevenlige faciliteter langs fordrivelsesruterne og i centre for internt fordrevne. Centrene tilbyder bl.a. services inden

for psykosocial støtte, uddannelse, førstehjælp og sundhedstjek. Mere end 100 børn og familier besøger hver dag centrene, og mere end 1.4 millioner børn og omsorgspersoner er blevet screenet og har modtaget psykosocialstøtte.

I Ukraine har Danmark også støttet rehabiliterings- og genhusningsindsatser for fordrevne med 55 mio. kr. gennem FN's Migrationsorganisation (IOM) og med en forsendelse af modulære indkvarteringsmuligheder til UNHCR. Det har vi gjort, fordi fordrevne har vanskeligt ved at finde passende indkvarterings- og indkomstmuligheder. Da over 60 procent af internt fordrevne i Ukraine er kvinder, skal særligt beskyttelsesudfordringer her tages i betragtning.

Vi ved, at bedre indkvarteringsmuligheder og muligheden for at låse sin dør har en væsentlig betydning for både trivsel og for forebyggelsen af seksuel og kønsbaseret vold.

Hvad angår de øvrige nabolande er disse alle EU medlemsstater og dermed ikke modtagere af udviklingsbistand. Støtte til Polen,

Rumænien, Ungarn og Slovakiet har derfor primært været igennem det fælles EU samarbejde, hvor Danmark også deltager og bidrager til gennem det generelle budget. I marts vedtog medlemsstaterne en 10-punktsplan, som bl.a. indebærer støtte til registrering af flygtninge, transport og informationsdeling, modtagekapacitet, og udvikling af retningslinjer for modtagelse af uledsagede børn.

[Adgang til SRSR og indsatser ifbm. seksuelle overgreb]

Jeg vil gerne uddybe de konkrete udfordringer, som især ukrainske kvinder har i forbindelse med den generelle adgang til seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder. Det er ikke en ny problemstilling. Danmark har i en årrække bl.a. gennem UNWOMEN, UNDP og Kvininfo støttet forebyggelse af kønsbaseret vold i Ukraine og kampen mod diskrimination på baggrund af stereotype kønsopfattelser. Dette vigtige arbejde føres videre på trods af den aktuelle svære situation i landet.

Krigens brutale ødelæggelser på civilinfrastruktur, herunder angreb på sundhedsfaciliteter, har forringet adgangen til sundhedsydelser i Ukraine. Verdenssundhedsorganisationen (WHO) har rapporteret mere end 450 ødelæggende angreb på sundhedsfaciliteter. Dette udfordrer også kvinders adgang til seksuelle og reproduktive sundhedsydelser. Billederne fra det bombede fødselsafsnit på hospitalet i Mariupol i marts er en meget trist illustration af dette. I Moldova er udfordringen ikke ødelæggelser, men snarere det massive pres, som sundhedssystemet er kommet under som følge af de mange ukrainske flygtninges ankomst.

For at styrke adgangen til SRSR-indsatser har Danmark givet et bidrag på 25 mio. kr. til FN's befolkningsorganisation, UNFPA's arbejde i Ukraine og Moldova. Støtten skal blandt andet forbedre adgangen til information, medicinske hjælpe- og lægemidler, herunder prævention og nødprævention. Støtten indebærer også indsatser og behandling ifm. graviditet, herunder abort, og seksuelt overført sygdomme.

Endeligt arbejder UNFPA med at hjælpe personer udsat for voldtægt og kønsbaseret vold både ift. psykosocial støtte og behandling. Indtil nu har UNFPA leveret 97 ton medicinsk udstyr og lægemidler, herunder post-voldtægts kits, til over 38 hospitaler, og over 4000 kvinder har modtaget lægehjælp gennem UNFPA's mobile klinikker. Mere 520 personer har desuden modtaget specialiseret støtte ifm. bl.a. kønsbaseret vold.

[Abort-muligheder i Ukraine og nabolande]

For så vidt angår adgangen til abort har kvinder i Ukraine som udgangspunkt ret til gratis abort. Aborter kan ifølge lovgivningen foretages i både private og offentlige klinikker. Kvinders adgang til abort og nødprævention har dog i praksis været udfordret, blandt andet fordi mange læger er modvillige og ikke tilbyder ydelserne. Adgang til abort under krigen er blevet yderligere vanskeliggjort af den begrænsede adgang til lægemidler og sundhedsydelser.

De omkringliggende nabolande, Polen, Rumænien og Ungarn har meget restriktive abortpolitikker, hvilket betyder, at ukrainske kvinder i udgangspunktet har svært ved at få adgang til abort i disse lande. I Slovakiet er der i teorien fri adgang til abort, men i praksis er der jævnligt forsøg på at begrænse adgangen – også for udlændinge. I Moldova er adgangen til seksuelle og reproduktive sundhedsydelser inklusiv adgang til abort væsentlig bedre – også for ukrainske kvinder.

Danmark er opmærksom på udfordringerne for kvinders adgang til abort i Ukraine såvel som i de omkringliggende lande. Men der er, som I ved, tale om et spørgsmål, hvor beslutningerne fastlægges nationalt. Der er for eksempel ikke europæisk lovgivning, der hindrer, at et land laver begrænsninger på deres nationale abortlovgivning.

I Danmark er vi dybt uenige i restriktive abortpolitikker, og jeg tror ikke, at regeringerne i de andre lande er i tvivl om hverken Folketingets eller den danske regerings syn på kvinders rettigheder, herunder på abortspørgsmålet.

Danmark er både i EU og FN en aktiv fortaler for kvinders og pigers seksuelle og reproduktive sundhed og rettigheder og understreger så ofte som muligt vigtigheden af universel adgang til disse rettigheder – også i forbindelse med krigen i Ukraine. Dette skete ikke mindst i april i et fællesnordisk indlæg i Sikkerhedsrådet, hvor vi understregede, at seksuel og kønsbaseret vold må bekæmpes før, under og efter en konflikt.

[Brugen af seksuel vold som våben]

Det er helt forfærdeligt at se den stigende bevisbyrde på, at seksuel vold bruges som våben i Ukraine. Og her vil jeg minde om, hvad Sikkerhedsrådet slog fast i 2008: Konfliktrelateret seksuel vold – brugen af voldtægt som våben – er totalt uacceptabelt, udgør en krigsforbrydelse og er en alvorlig overtrædelse af international lov

[Bevisindsamling og retsforfølgelse]

Helt præcist hvor mange tilfælde af seksuelt og kønsbaseret vold, der har fundet sted i Ukraine siden krigens start, er svært at sige. Dette skyldes bl.a., at mange kvinder ikke ønsker at stå frem. Her kan bekymring om stigmatisering og repressalier fra voldsudøverne være blandt årsagerne. Men det vi ved, er at Ukraines Ombudsmand allerede 2 uger efter krigens start erklærede, at 400 tilfælde af seksuelle overgreb havde fundet sted.

Tilbage i april konkluderede en rapport fra Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE), at der er et klart mønster af russiske brud på menneskerettigheder og humanitær folkeret i Ukraine. Også FN's særlige repræsentant for konfliktrelateret seksuel vold, Pramila Patten, har understreget - både over for Sikkerhedsrådet i juni og for medlemmer af dette udenrigsudvalg ifm. hendes besøg til Danmark - at der ikke er tvivl om, at seksuelle overgreb finder sted.

Derudover har FN's menneskerettighedskommission (OHCHR) i forbindelse med deres undersøgelseskommission modtaget 124 rapporter om konfliktrelateret seksuel vold, inklusiv voldtægter og tortur primært begået i russisk kontrollerede områder. Heraf er indtil videre 28 tilfælde verificerede.

[Hvad har Danmark gjort?]

Danmark har bidraget til FN's menneskerettighedskommissions arbejde gennem UNWOMEN, som har udlånt ekspertise til udarbejdelse af retningslinjer for dokumentationen af konfliktrelateret vold i Ukraine. Kommissionens arbejde vil resultere i en endelig rapport. Danmark har desuden sammen med en bredere kreds af 40 andre lande været med til at henvise den russiske invasion af Ukraine til den internationale straffedomstol, ICC. ICC har indledt en efterforskning af mulige forbrydelser begået i Ukraine. I samme forbindelse, og på anmodning af ICC, har Danmark ydet et ekstraordinært finansielt kernebidrag til ICC's igangværende efterforskningsarbejde samt sekunderet en national ekspert til domstolen.

Ét tilfælde af konfliktrelateret seksuel vold er ét for meget - og det må desværre forventes, at vi endnu kun kender til toppen af isbjerget. Jeg er glad for, at vi på tværs af Folketinget ønsker at støtte op om ukrainske kvinders adgang til seksuel og reproduktiv sundhed og rettigheder, herunder adgang til sikker abort, og ikke mindst adgang til retfærdighed. Jeg kan forsikre jer om, at vi fra dansk side vil gøre vores ypperste for, at de ansvarlige stilles til ansvar i henhold til international lov.

Jeg håber, at jeg dermed har redegjort tilstrækkeligt for det stillede spørgsmål og ser frem til vores yderligere drøftelse.

Tak for ordet.